

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

JANA BOLE

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**VPLIV DEMOGRAFSKIH SPREMEMB NA
GOSPODARSTVA V EVROPSKI UNIJI**

Ljubljana, september 2010

JANA BOLE

IZJAVA

Študent/ka JANA BOLE izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom doc. dr. TJAŠE REDEK, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 DEMOGRAFSKE SPREMEMBE	1
2 STARANJE V EVROPSKI UNIJI	3
2.1 Trendi staranja prebivalstva v EU	3
3 STARANJE V SLOVENIJI	5
3.1 Vzroki oziroma trendi staranja prebivalstva	5
3.1.1 Rodnost.....	5
3.1.2 Umrljivost in podaljševanje življenja.....	8
3.1.3 Selitvena gibanja	10
3.2 Staranje	11
3.3 Slovenija v 21. stoletju	14
4 POSLEDICE STARANJA	15
4.1 Vpliv staranja prebivalstva na gospodarstvo	16
4.2 Vpliv staranja prebivalstva na javne finance	18
4.3 Odgovor na demografski izziv	23
SKLEP	26
LITERATURA IN VIRI	27

KAZALO SLIK

<i>Slika 1: Naravno gibanje prebivalstva, Slovenija, 1954 – 2006</i>	6
<i>Slika 2: Celotno stopnja rodnosti, Slovenija, 1954 – 2006</i>	6
<i>Slika 3: Prikaz napovedi števila rojstev za Slovenijo, 2010-2060</i>	7
<i>Slika 4: Pričakovano trajanje življenja ob rojstvu po spolu, Slovenija 1960 – 2006</i>	8
<i>Slika 5: Povprečna starost umrlih po spolu, Slovenija, 1954 – 2006</i>	9
<i>Slika 6: Prikaz napovedi števila umrlih za Slovenijo, 2010-2060</i>	10
<i>Slika 7: Prikaz napovedi letnega selitvenega prirasta za Slovenijo, 2010-2030</i>	11
<i>Slika 8: Starostni kontingenti (v %) Slovenije v izbranih letih</i>	12
<i>Slika 9: Prebivalstvo Slovenije po starosti in spolu za leti 2008 in 2060</i>	13
<i>Slika 10: Gibanje vrednosti koeficienta starostne odvisnosti v Sloveniji in EU</i>	14
<i>Slika 11: Grafični prikaz spremembe javnofinančnih izdatkov zaradi staranja</i>	19

KAZALO TABEL

<i>Tabela 1: Delež populacije stare 65 do 79 let</i>	4
<i>Tabela 2: Delež populacije stare 80 let in več</i>	4
<i>Tabela 3: Javnofinančni izdatki zaradi staranja prebivalstva, v obdobju 2007–2060, v odstotnih točkah BDP</i>	22

UVOD

Staranje je proces, ki doleti vse živa bitja. Življenjska doba se v današnjem času vse bolj daljša, to pa omogoča aktivno in zdravo življenje tudi v pozni starosti. Potrebe po novem oziroma prilagojenem blagu in storitvah odpirajo nove priložnosti za inovativna podjetja. Hkrati pa kombinacija staranja prebivalstva in nizkih stopenj rodnosti prinaša tudi velike gospodarske, proračunske in družbene izzive.

Posledice demografskega razvoja in še posebno staranja prebivalstva se bodo kazale na mnogih področjih. Pomembnejša med njimi so: delo, upokojitev in pokojnine; privatno bogastvo in varnost dohodka; transferji med generacijami ter zdravje in blaginja v postaranih prebivalstvih. Velike posledice staranja lahko pričakujemo na področju javnih financ in solidarnosti med generacijami.

Namen diplomske naloge je analizirati gospodarske posledice staranja prebivalstva, ki je problem s katerim se sooča ne samo Slovenija, ter Evropa temveč celoten svet. Cilji, katere sem si zastavila z pisanjem tega diplomskega dela pa so predstaviti problem staranja ter kako in na kakšen način lahko posledice tega problema olajšamo.

Diplomsko delo je sestavljeno iz štirih osrednjih poglavij. V prvem delu opredelim demografske spremembe, med katerimi se najbolj posvetim staranju prebivalstva v EU. V drugem poglavju nadaljujem z analizo stanja v Sloveniji.

Zadnji del naloge pa je namenjen posledicam, ki jih ima staranje prebivalstva na gospodarstva posameznih držav ter na javne finance in odgovor na problem staranja, ki ga je na podlagi petih ciljev podala Komisije Evropskih Skupnosti. Staranje prebivalstva je eden ključnih dejavnikov javnofinančnega položaja, ki bi ob takšnem nadaljevanju trenda na srednji in dolgi rok lahko povzročil popolno nevzdržnost javnih financ. Po Poročilu Evropske komisije je Slovenija med državami, ki so najbolj izpostavljene tveganju povečanja javnofinančnih izdatkov, povezanih z demografskimi spremembami.

1 DEMOGRAFSKE SPREMEMBE

Demografske spremembe so posledica demografskih dogodkov in pojavov. Demografski dogodki, rojstvo, poroka, razveza, selitev, smrt ipd., se praviloma dogajajo vsakemu izmed nas, niso pa predmet demografskega raziskovanja kot so demografski pojavi. Demografska znanost zbrane podatke o rojstvih poveže z prebivalstvom, na katerega se je nanašalo zbiranje podatkov in uvede nov pojem rodnost. Podobno velja za poroke in primere smrti z uvedbo poročnosti in smrtnosti. Tako demografska znanost pusti dogodke vsakdanjega življenja in preide na bolj abstraktne pojave (Malačič, 2006, str. 5).

Med demografske pojave uvrščamo (Malačič, 2006, str. 58 – 144):

- poročnost – nastajanje trajnejših skupnosti oseb nasprotnega spola, s prevladujočo obliko, ki je povezana s sklenitvijo zakonske zveze oziroma s poroko. Pri poročnosti obravnavamo tudi razvezanost in ovdovelost.
- rodnost – demografski pojav, ko povežemo število rojstev v nekem prebivalstvu s številom prebivalstva kot celote ali s posameznimi njegovimi deli. Rodnost je pozitivna sestavina naravnega obnavljanja prebivalstva.
- smrtnost – neizogiben in neponovljiv dogodek. Demografe so zanimale značilnosti, po katerih bi lahko statistično proučevali smrtnost prebivalstva. Takšna sta nedvomno starost in vzrok smrti.
- migracije – oziroma selitve ponavadi opredelimo kot prostorske premike posameznih prebivalcev ali selivcev iz odselitvenega v priselitveno območje. Je najmanj razvito področje demografije.

Evropo v tem času zaznamujejo ogromne demografske spremembe, v centru katerih je staranje, ki se kaže zlasti v zelo nizkem letnim naravnim prirastkom ali celo upadom prebivalstva, s čimer je postalo pomembno priseljevanje oz. migracije prebivalstva iz drugih držav.

Staranje prebivalstva je definirano kot povečevanje deleža starega prebivalstva nad neko starostno mejo v celotnem prebivalstvu. Za starostno mejo se običajno jemlje 60. ali 65. leto starosti. S procesom staranja prebivalstva narašča delež starega prebivalstva med celotnim prebivalstvom. V nasprotju s staranjem posameznika je za staranje prebivalstva značilno, da proces ni samo enosmeren. Prebivalstva se lahko starajo ali pomlajujejo. Če se delež starega med celotnim prebivalstvom zmanjšuje, govorimo o pomlajevanju prebivalstva (Malačič, 2006, str. 19).

Stabilna starostna struktura se vzpostavi, če se osnovni procesi (rodnost, smrtnost, migracije) ne spreminjajo, če pa prihaja do sprememb v procesih se spremeni tudi starostna struktura prebivalstva. Vzroki staranja zaprtega prebivalstva so povezani z zniževanjem rodnosti in smrtnosti. V odprtih prebivalstvih so pomembne še migracije oziroma njihova selektivnost po starosti. Neto priseljevanje mladih prispeva k pomlajevanju, neto priseljevanje starih pa k staranju. Kljub demografskemu prehodu večine razvitih držav, se bo staranje prebivalstva še nadaljevalo. Bistvo demografskega problema se kaže v povečanju deleža starejših ljudi v industrijskih družbah in v zmanjšanju deležu delovno aktivnega prebivalstva. Dinamika te spremembe je kompleksna in se spreminja od države do države. Napredek medicine ter boljša prehrana in higiena podaljšujeta življenjsko dobo ljudi v vseh razvitih državah.

Staranje prebivalstva, torej povečanje deleža starejših oseb, je zlasti posledica znatnega napredka na gospodarskem, socialnem in zdravstvenem področju, ki evropskim državljanom

omogoča daljše, udobnejše in varnejše življenje kot kdaj koli prej (Komisija Evropskih skupnosti, 2009).

2 STARANJE V EVROPSKI UNIJI

Po mnenju Evropske komisije (2006) je staranje evropskega prebivalstva za celotno družbo velik izziv, s katerim se srečuje prvič v zgodovini in s katerim se je treba spopasti takoj. Države članice se lahko uspešno spopadejo z zmanjševanjem aktivnega prebivalstva in staranjem prebivalstva, in sicer tako da spodbujajo demografske obnove, ponujajo več delovnih mest in daljšajo delovno dobo. Pomembna pa je tudi produktivnost, vključevanje priseljencev v družbo ter vzdržne javne finance. V nadaljevanju bom predstavila proces staranja v Evropski Uniji.

2.1 Trendi staranja prebivalstva v EU

Število ljudi starejših od 60 let se je v vseh državah članicah Evropske skupnosti med letoma 1960 in 1990 povečalo za polovico in predstavlja petino prebivalstva. To se bo še nadaljevalo v primeru dodatnega padanja deleža rojstev oziroma če se ne bo povečal prihod mlajših prebivalcev iz migracij. Staranje prebivalstva se tako kaže kot proces, ki bi ga morale družbe razumeti kot rezultat in posledico načrtovanih oziroma zelenih procesov, ki zahteva prilagajanje družbenih institucij in ne kot proces, ki bi se mu morale družbe izogibati.

Po navedbah Komisije Evropskih skupnosti (2009) obstaja štiri temeljni demografski trendi, ki povzročajo staranje prebivalstva v EU in ki imajo vpliv drug na drugega: nizka rodnost, visoko število ljudi, ki dosega upokojitveno starost, visoka pričakovana življenjska doba ter povečevanje števila migrantov.

Povprečno število otrok na žensko oziroma stopnja rodnosti je nizka in v EU-25 dosega 1,5 otroka, kar je močno pod mejo za obnavljanje prebivalstva, ki znaša 2,1 in je potrebna za ustalitev števila prebivalstva brez priseljavanja. Do leta 2030 je v EU-25 predvideno rahlo povečanje rodnosti na 1,6.

Po obdobju »baby-boom« je sledilo zmanjšanje rodnosti, kar pomeni, da je danes veliko prebivalstva, starega od 45 do 65 let. Čedalje več ljudi iz generacije „baby-boom“ dosega upokojitveno starost, kar bo povzročilo povečanje deleža starejših oseb, ki jih bo moralo finančno podpirati manjše število delovno sposobnih odraslih. Ta pojav bo minil, vendar šele čez nekaj desetletij.

Pričakovana življenjska doba se je od leta 1960 podaljšala za 8 let in bi se lahko do leta 2050 podaljšala še za dodatnih 5 let ali celo več. Tako bodo evropski državljani, ki bodo leta 2050 stari 65 let, lahko živeli povprečno štiri do pet let dlje kot osebe, ki so danes stare 65 let.

Tabela 1: Delež populacije stare 65 do 79 let

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	11,9	12,1	12,3	12,3	12,4	12,4	12,5	12,6	12,6	12,7	12,7	---
EO-15	12,3	12,5	12,7	12,8	12,9	12,9	13,0	13,1	13,2	13,3	13,3	---
Slovenija	10,9	11,4	11,6	11,8	12,0	12,1	12,2	12,3	12,4	12,5	12,7	12,7

Vir: Eurostat: Proportion of population aged 65 and over.

To bo vodilo k ogromnemu povečanju števila oseb, ki bodo presegle starost 80 in 90 let (Glej Tabeli 1 in 2), kar pomeni, da jih bo veliko med njimi v upokojitvi preživelo več desetletij in bodo dosegli starost, ko sta šibkost in nesposobnost pogosta pojava, čeprav bi se lahko delež bolnih oseb v tej starostni skupini ljudi zmanjšal.

Tabela 2: Delež populacije stare 80 let in več

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	3,4	3,3	3,3	3,5	3,6	3,8	3,9	4,0	4,1	4,3	4,4	---
EO-15	3,6	3,6	3,6	3,7	3,9	4,1	4,2	4,3	4,5	4,6	4,8	---
Slovenija	2,3	2,2	2,3	2,4	2,5	2,7	2,9	3,0	3,2	3,4	3,6	3,8

Vir: Eurostat: Proportion of population aged 65 and over.

Že sedaj je v Evropi prisotnih veliko migracij tujih priseljencev iz tretjih držav. Leta 2004 je EU zabeležila 1,8 milijona priseljencev, kar je glede na celotno prebivalstvo večji priliv kot v Združene države. EU bo skoraj zagotovo tudi v naslednjih desetletjih ostala pomemben cilj priseljencev. Na osnovi stvarnih ocen Eurostat predvideva, da se bo do leta 2050 v Evropsko unijo priselilo približno 40 milijonov oseb. Ker jih je veliko delovno sposobnih, priseljenci pomladijo prebivalstvo. Kljub temu, da je stopnja priseljevanj v Evropi velika, pa le ta ne more odpraviti vseh posledic, ki jih povzročata nizka rodnost in podaljševanje pričakovane življenjske dobe v starostni strukturi evropskega prebivalstva.

Zaradi vpliva vseh naštetih demografskih trendov, se bo celotno prebivalstva v EU postopno zmanjševalo, toda postajalo bo vse starejše. Delovno sposobno prebivalstvo, to je prebivalstvo v starosti med 15 in 64 let, se bo do leta 2050 zmanjšalo za 48 milijonov, kar prinaša glavno spremembo na področju gospodarstva. EU bo s štirih delovno sposobnih oseb na državljana, starega 65 in več, prešla na le dve osebi, kar kaže stopnja odvisnosti (to je število oseb, starih 65 in več, glede na osebe med 15 in 64 letom starosti), ki naj bi se podvojila in do let 2050 dosegla 51% (Komisija evropskih skupnosti, 2009).

V naslednjem desetletju se bo število aktivnega prebivalstva zmanjšalo zaradi upokojitve velikega števila prebivalcev generacije »baby-boom«. To zmanjšanje delovno sposobnega

prebivalstva lahko vpliva na stopnjo gospodarske rasti, če bodo sedanji trendi in politike ostale nespremenjene. Strogo izvajanje Lizbonske strategije naj bi pomagalo urediti, spremeniti to področje s polno uporabo sredstev izkušenih delavcev hkrati z ponujanjem mlajšim delavcem kakovostno izobraževanje in usposabljanje.

3 STARANJE V SLOVENIJI

Tako kot v pretežnem delu sveta se tudi v Sloveniji življenjska doba podaljšuje in zaradi nizke rodnosti se prebivalstvo pospešeno stara. Najbolj številčna povojna generacija – t. i. baby boom generacija – odhaja v pokoj. To pomeni velik izziv za pokojninski sistem, za družbo kot celoto in tudi za same »boomerje«.

Prebivalstvo Slovenije predstavlja okrog štiri odstotke prebivalstva EU-27 in 0,294 odstotka svetovnega prebivalstva, kar se bo v prihodnje še zniževalo. Razvoj in obnavljanje prebivalstva uvrščata Slovenijo in EU-27 v skupino razvitega svetovnega prebivalstva s podobnimi demografskimi značilnostmi in problemi. Nizka smrtnost z dolgim življenjskim pričakovanjem ob rojstvu in v višjih starostnih razredih, nizka rodnost, ki je v razmerah nizke smrtnosti povezana s preživetjem velikega deleža živorojenih do visoke starosti, nizek in občasno negativen naravni prirastek prebivalstva in njegovo vse bolj izrazito staranje, vse to so značilnosti ki opredeljujejo tako Slovenijo kot tudi EU-27. Probleme pa predstavljajo znižanje rodnosti pod raven, ki še ohranja enostavno obnavljanje prebivalstva, naraščajoče ali celo pretirano staranje prebivalstva ter občasno negativen naravni prirastek prebivalstva, ki se bo v prihodnjih desetletjih še okreplil. Omenjene demografske razmere ter širše ekonomske in družbene razmer v tej skupini so temelj za pozitivne neto selitve (Malačič, 2008a).

3.1 Vzroki oziroma trendi staranja prebivalstva

Na osebni ravni je največjo spremembo v življenju posameznika prineslo podaljševanje življenja. Hkrati živijo stari starši, starši in otroci. To pa obenem pomeni, da je smrt vedno bolj odrinjena iz življenja, saj se v družinskem krogu otroci z njo srečajo šele v pozni odraslosti. Družinsko premoženje pogosteje ne prehaja več na hčere in sinove, temveč na vnuke in vnukinje. Dolgo življenje v kombinaciji z nizko rodnostjo spreminja sorodstvene mreže: vedno več imamo sorodnikov v ravni črti in vedno manj v stranski črti¹. Med njimi so vse pogosteje osebe, ki izhajajo iz različnih kulturnih okolij (Hlebec, 2009, str. 22).

3.1.1 Rodnost

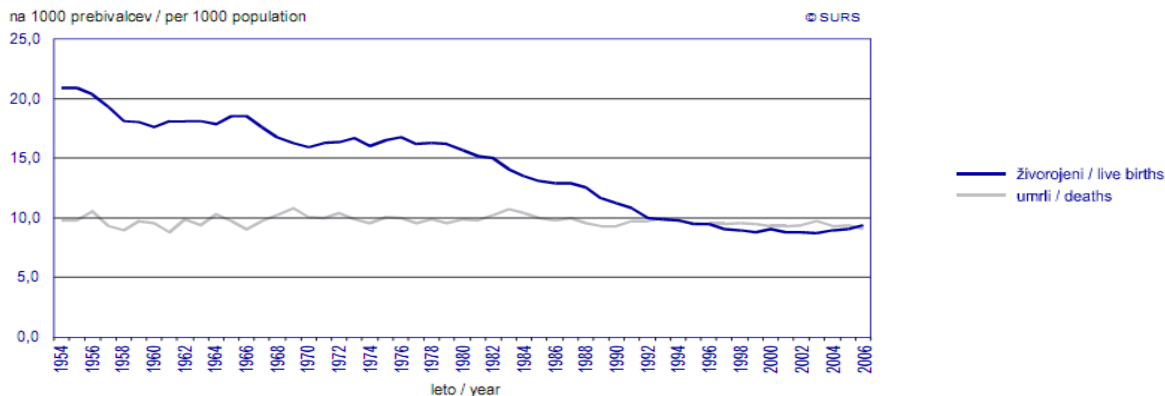
Dolgotrajno zniževanje rodnosti je sestavni del demografskega prehoda. Zato se je povsod po Evropi v 20. stoletju rodnost zniževala. Mnogi strokovnjaki so misli, da je to zniževanje

---

¹ V ravni črti so v sorodu osebe, med katerimi je ena prednik (oče, mati, ded, babica,...) druge, v stranski črti pa so v sorodu osebe, ki imajo skupnega prednika (brat, sestra, bratranec, sestrična, stric, nečakinja,...).

povezano z mnogimi temeljnimi spremembami v življenjskih razmerah ljudi (Hlebec, 2009, str. 25).

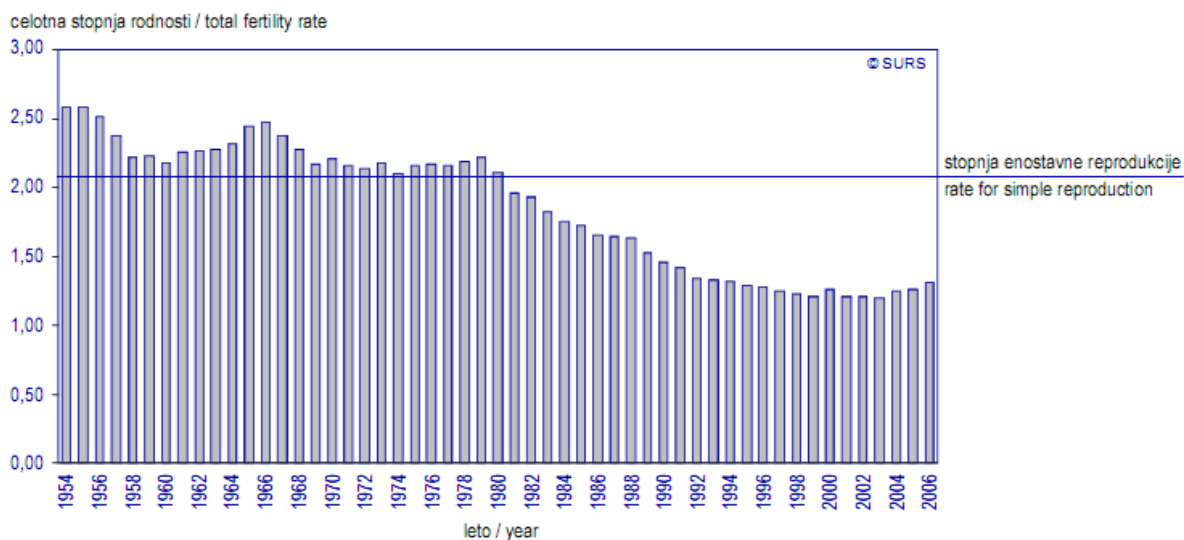
Slika 1: Naravno gibanje prebivalstva, Slovenija, 1954 – 2006

Vir: SURS: Prebivalstvo Slovenije 2006, str. 57, slika 2.1..

V Sloveniji se rodnost znižuje že dobrih 100 let (Slika 1). V zadnjih letih 19. stoletja je celotna rodnost znašala 5-6 otrok na žensko. Leta 1980 je imela celotna rodnost vrednost 2,1, dvajset let kasneje pa le še 1,2. Od takrat je nekaj let stagnirala, od leta 2004 dalje pa rahlo narašča (Slika 2). V letu 2007 je znašala 1,38, kar Slovenijo še vedno uvršča med države z najnižjo rodnostjo v Evropi (Hlebec, 2009, str. 25).

Slika 2: Celotna stopnja rodnosti, Slovenija, 1954 – 2006

Vir: SURS: Prebivalstvo Slovenije 2006, str. 83, slika 4.1..

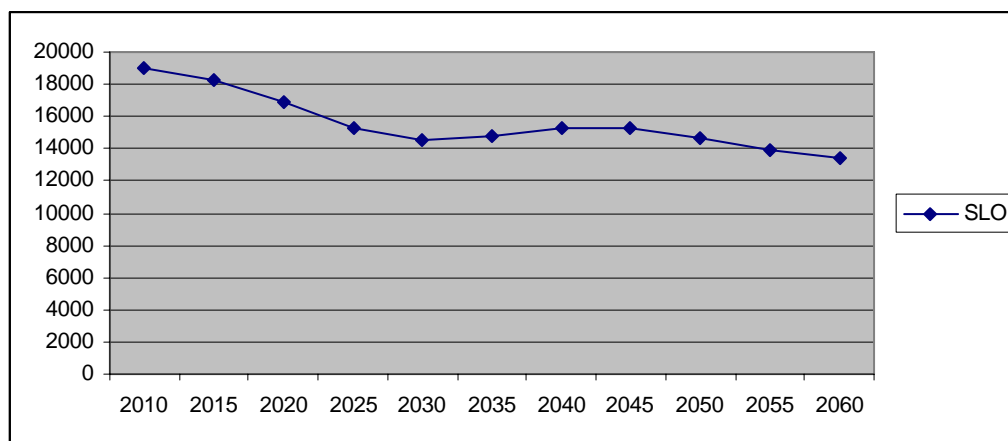
Zniževanju generacijske rodnosti² zaenkrat ni videti konca ne v Sloveniji ne v drugih evropskih državah. Prav tako je prelaganje rojstev v višje starosti pojav, ki ga poznajo vsa evropska prebivalstva. Ker pa je rodna doba biološko pogojena, se bo prelaganje rojstev v višje starosti prej ali slej zaustavilo.

Na podlagi projekcij, ki jih je pripravil Eurostat, lahko opazimo zmanjšanje letnega števila rojstev v obdobju 2008 – 2060 za EU (Slika 3). Pri pripravi predpostavk Eurostat upošteva nek normalen prebivalstveni razvoj v prihodnosti, tako da se običajno ne predvideva možnosti katastrofalnih dogodkov, vojn, epidemij. Predpostavke, ki so jih v državah upoštevali pri pripravi nacionalnih projekcij, je bilo potrebno na Eurostatu ponovno ovrednotiti. Predpostavljeno gibanje kazalca stopnje celotne rodnosti, življenjskega pričakovanja ob rojstvu in neto migracij pa kljub temu le pogojno določa prihodnje gibanje rodnosti, smrtnosti in migracij. Saj imajo vsi naštetih kazalniki v ozadju določeno porazdelitev po spolu in starosti, ki prav tako v določeni meri vpliva na rezultate.

Priprava hipotez je praviloma dvostopenjska. Najprej je treba bodoče trende izraziti z ustreznimi agregatnimi kazalniki (celotna rodnost, pričakovano trajanje življenja ob rojstvu, neto selitve). Nato pa se izračuna ustrezna starostna porazdelitev po posameznih obdobjih in glede na število variant.

Pri rojstvih se predvidi bodoča celotna rodnost, temelječa na prejšnjih trendih in na trenutni stopnji rodnosti ter starostno-spolni sestavi prebivalstva. Na vse to vpliva širok spekter različnih faktorjev, od socialnoekonomskih do zgodovinskih, kulturnih in političnih.

Slika 3: Prikaz napovedi števila rojstev za Slovenijo, 2010-2060

Vir: Eurostat, b.l.

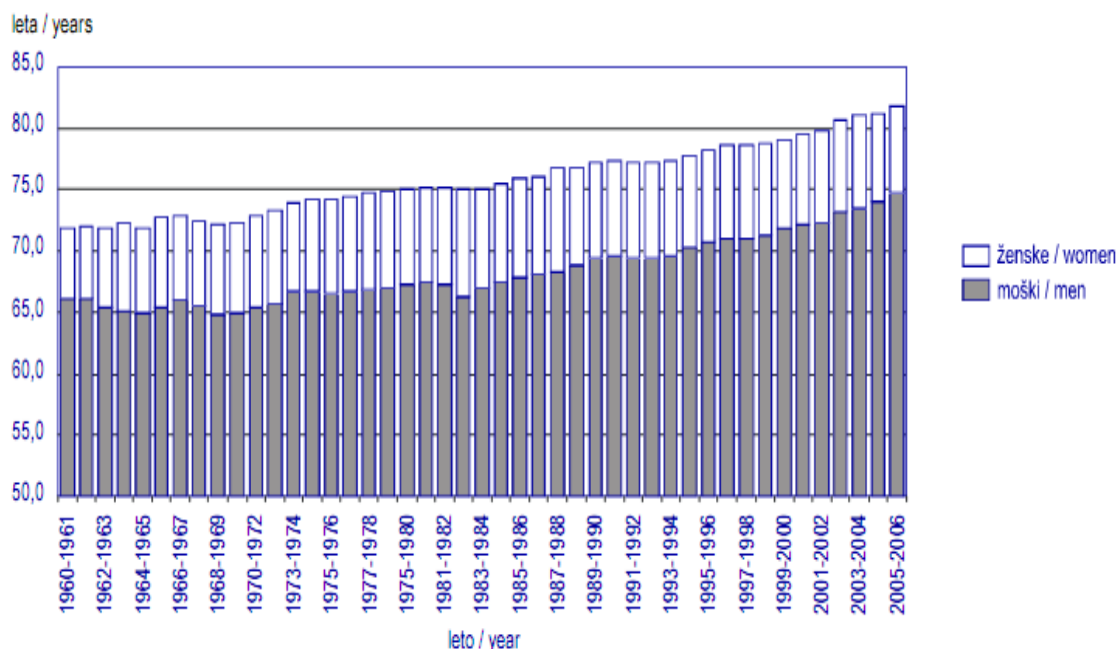
² Generacijska končna rodnost ali končno potomstvo – longitudinalni pokazatelj rodnosti, ki pove koliko otrok je v povprečju rodila ženska v svojem rodnem obdobju, pod pogojem, da je živel 49 let.

3.1.2 Umrljivost in podaljševanje življenja

Eden največjih dosežkov moderne dobe je podaljševanje življenja. To lahko najbolje ponazori podatek o pričakovanem trajanju življenja ob rojstvu (Slika 5). To je kazalnik, v katerem je združena umrljivost v vseh starostih. Za Slovenijo se prvi podatki nanašajo na obdobje 1930 – 1932. Takrat je bilo pričakovano trajanje življenja ob rojstvu 52 let, sedaj je 78 let. Do srede 20. stoletja, ko se je življenje podaljševalo predvsem zaradi zmanjšane umrljivosti dojenčkov in otrok, je bilo podaljševanje pričakovanega trajanja življenja hitrejše, v drugi polovici, ko se je podaljševalo tudi zaradi zniževanja umrljivosti v drugih starostih, pa počasnejše (Hlebec, 2009, str. 28).

Slovenija se po pričakovanem trajanju življenja uvršča približno na sredino evropske lestvice. V šestdesetih letih je bil v Sloveniji prisoten zastoj, za moške pa celo skrajšanje pričakovanega trajanja življenja. V prvi polovici devetdesetih let je bil zopet zastoj podaljševanja življenja, ki ga pripisujejo posledicam prehoda v nov družbeni sistem. Ta zastoj je bil posledica povečane umrljivosti med prebivalstvom srednjih let. V drugi polovici devetdesetih let se je umrljivost pričela ponovno zmanjševati v vseh starostih (Hlebec, 2009, str. 29). Spremembe pričakovanega trajanja življenja v obdobju 1960 – 2006 prikazuje Slika 4.

Slika 4: Pričakovano trajanje življenja ob rojstvu po spolu, Slovenija 1960 – 2006

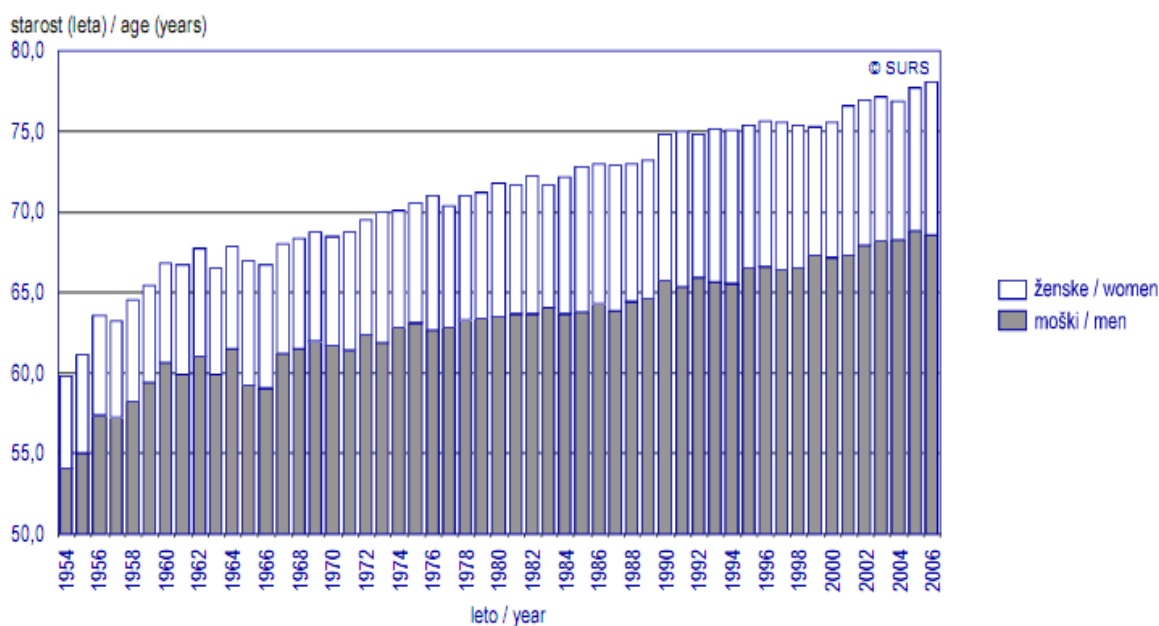

Vir: SURS: Prebivalstvo Slovenije 2006, str. 135, slika 7.4..

Glede nadaljnega zniževanja umrljivosti pa so mnenja strokovnjakov različna. Nekateri so mnenja, da je daljšanje pričakovanega trajanja življenja omejeno in da ne bo preseglo 85 let,

medtem ko drugi menijo, da se je že začela nova etapa v podaljševanju življenja. V zadnjih dveh desetletjih so se namreč v najbolj razvitih evropskih državah močno znižale stopnje umrljivosti za starejše od 75 let in celo za stoletnike, kar bi lahko pomenilo začetek velikih sprememb. V Sloveniji naj bi se pričakovano trajanje življenja ob rojstvu s sedanjih (obdobje 2004 – 2005) 78 let podaljšalo do leta 2050 na 81 – 84 let (Hlebec, 2009, str. 29). Omenjeno nam lepo ponazori Slika 6, ki prikazuje konstantno povečevanje povprečne starosti umrlih iz leta v leto.

Slika 5: Povprečna starost umrlih po spolu, Slovenija, 1954 – 2006

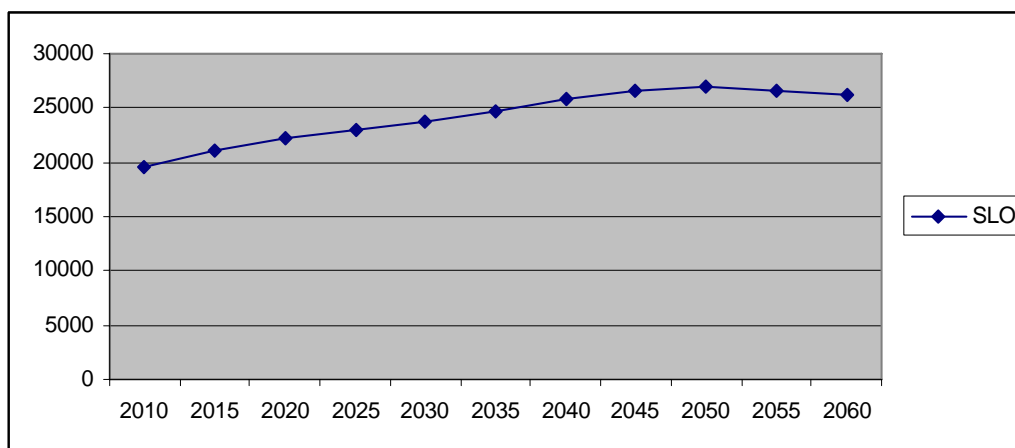

Vir: SURS: Prebivalstvo Slovenije 2006, str. 134, slika 7.3..

Zaradi zniževanja umrljivosti mladih in odraslih, starost dočaka vedno več ljudi. Ker pa se bo umrljivost v prihodnje zelo verjetno še zniževala, zlasti med starimi, se bo trajanje življenja po 65. letu starosti še podaljšalo. Podaljšanje pričakovanega trajanja življenja v starosti 65 let bo ob koncu projekcijskega obdobja predstavljalo več kot polovico podaljšanja pričakovanega trajanja življenja ob rojstvu (Hlebec, 2009, str. 32).

Po Eurostatovih napovedih (Slika 6) naj bi se število umrlih do leta 2060 vztrajno povečevalo, kar bo posledica vedno več starejšega prebivalstva. Eurostatovo ocenjeno pričakovano trajanje življenja ob rojstvu po spolu temelji na delovnem modelu podaljševanja smrtnosti. Temelji na principu, da podaljševanje življenja raste počasneje glede na pričakovano trajanje življenja ob rojstvu, čim starejša je starostna skupina.

Slika 6: Prikaz napovedi števila umrilih za Slovenijo, 2010-2060

Vir: Eurostat, b.l.

3.1.3 Selitvena gibanja

Med 20. stoletjem in tudi v sedanjosti je Evropa žarišče meddržavnih selitvenih gibanj. Do konca sedemdesetih let se je iz večine evropskih držav mnogo več ljudi odselilo kot pa priselilo. Šele v sedemdesetih letih, ko je vse več evropskih držav končalo demografski prehod, so se države postopoma spreminjale iz pretežno izseljenskih v pretežno priseljenke.

Selitveni prirast Slovenije je bil negativen vse do konca petdesetih let 20. stoletja. Od takrat pa je, po uradnih podatkih, vsako leto pozitiven. Izjemi sta bili leti 1991 in 1992, ko je zaradi političnih sprememb Slovenijo zapustilo več ljudi, kot se jih je vanjo vrnilo, in leto 1998, verjetno zaradi težav z zbiranjem podatkov. Velikost selitvenega prirasta³ se je spreminjala skladno z gospodarskim razvojem oziroma možnostmi zaposlovanja v Sloveniji. Največji presežek priseljevanja nad izseljevanjem je bil zabeležen v 70. letih, ko je v letih 1975 – 1979 dosegel povprečno 7.700 ljudi letno. Tem vrednostim se je Slovenija ponovno približala v letih 2005 in 2006. Selitveni prirast je presegel 6.000 oseb letno. Leta 2007 je celo presegel 14.000 oseb. To je največji selitveni prirast doslej. Poleg tega je bil v teh treh letih tudi obseg zunanjih selitev (število priselitev in izselitev skupaj) največji doslej (Hlebec, 2009, str. 32).

Selitve so značilne predvsem za mlade, in sicer so najpogostejše v obdobju, ko mladi iščejo zaposlitev in si ustvarjajo družine. Ker se vstop v zaposlitev povsod pomika v višje starosti, se tudi povprečna starost tistih, ki se selijo, povečuje. Leta 2006 je bila povprečna starost tistih, ki so se v Slovenijo priselili 32 let, za tiste, ki pa so se iz Slovenije izselili pa 34 let.

Do osamosvojitve so priseljenci prihajali predvsem s Hrvaške, Bosne in Hercegovine in Srbije. Prav tja so se tudi največ odseljevali. Te selitve so imele naravo notranjih selitev. Zunanjih selitev, to je selitev preko meja nekdanje Jugoslavije, je bilo malo. Podobno velja

³Selitveni prirast je razlika med številom priseljenih in številom izseljenih.

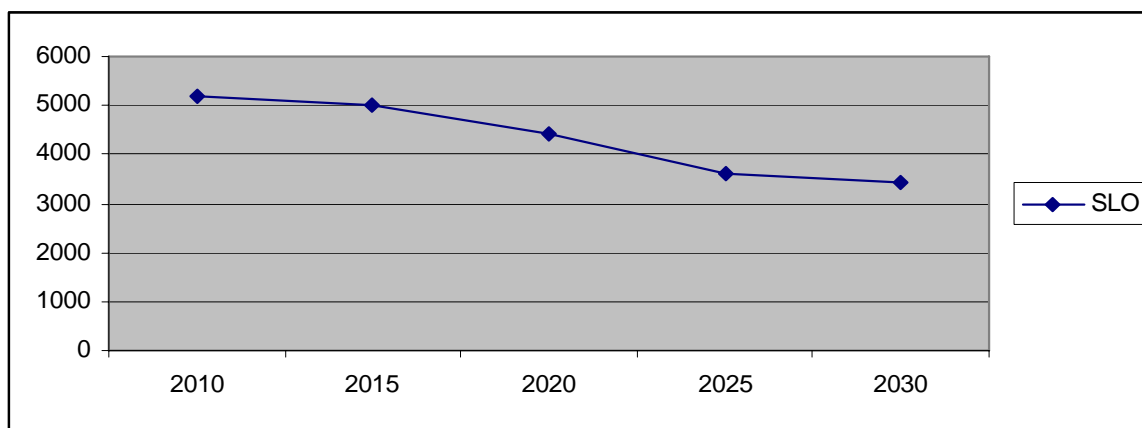

tudi za obdobje po osamosvojitvi. Leta 2006 so državljani držav nastalih na ozemlju nekdanje Jugoslavije predstavljali 78% vseh priseljencev v Slovenijo, med izseljenimi iz Slovenije pa je bilo 65% državljanov teh držav. Selitve državljanov Slovenije so po številu šele na drugem mestu. Poleg tega je selitveni prirast državljanov Slovenije že osmo leto zapored negativen (Hlebec, 2009, str. 33).

Prebivalstvo se na spremenjene ekonomske in politične razmere pogosto odziva s selitvami. Tovrstne spremembe v današnjem času prinašajo širitve EU. V Sloveniji je ta sprememba bolj vplivala na priselivitvene kot na izselivitvene tokove, saj sovpada s povečanjem potreb slovenskega gospodarstva po delavcih določenih poklicev.

Po raziskavah Eurostata bo letni selitveni prirast Slovenije iz tujine po predvidevanjih do leta 2060 v prvih letih znašal okrog 6.000 oseb letno, nato pa se bo postopno zmanjševal, vendar z različno intenzivnostjo (Slika 7). Tako bo leta 2020 znašal okrog 4.500 oseb, leta 2040 okrog 3.500 oseb in leta 2060 okrog 2.300 oseb letno. Za tako dolgo dobo je še zlasti zelo težko napovedovati vrednosti selitev, še težje pa je to napovedovati z večjo zanesljivostjo (navedene vrednosti so rezultati izračunov uporabljenega modela za navedeni konvergentni scenarij; ta upošteva seveda tudi starostno-spolno sestavo selivcev).

Slika 7: Prikaz napovedi letnega selitvenega prirasta za Slovenijo, 2010-2030

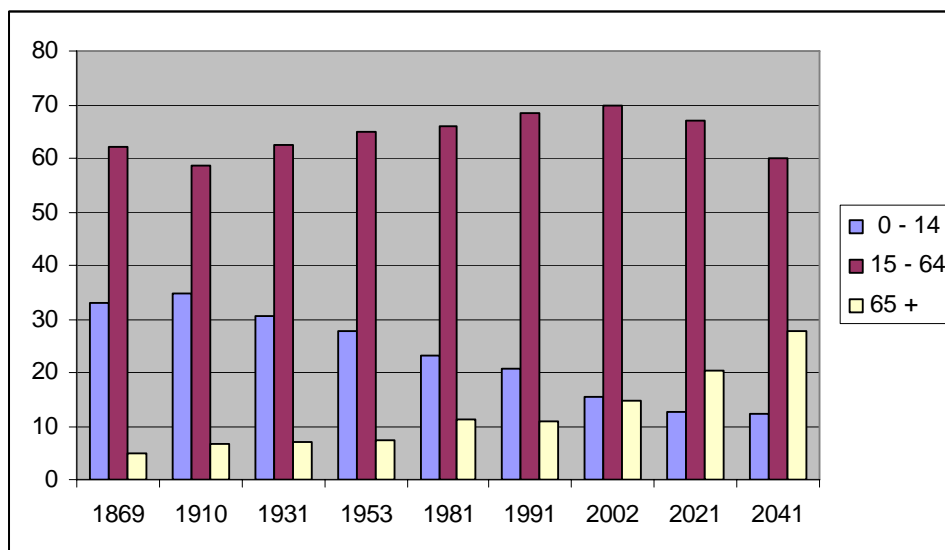

Vir: Eurostat, b.l..

3.2 Staranje

Prebivalstvo Slovenije že nekaj časa sodi med stara prebivalstva. Fazo mladega prebivalstva je zapustilo že okrog leta 1870, v prihodnjih desetletjih pa se bo ob nadaljnji nizki rodnosti vse bolj približevalo fazi pretiranega staranja. Indeks staranja nam prikazuje razmerje med številom starih in številom mladih. Kadar njegova vrednost preseže vrednost 100, število starih preseže število mladih (Hlebec, 2009, str. 18).

Slika 8: Starostni kontingenti (v %) Slovenije v izbranih letih

Vir: J. Malačič, *Demografija. Teorija, analiza, metode in modeli*, 2006.

Pretirano staranje prebivalstva bo v Sloveniji in EU, zaradi prenizke rodnosti, v naslednjih 50 letih povzročilo, da se bo skoraj podvojil delež 65 in več let starih (na okrog 30 odstotkov) in potrojil delež 80 in več let starih (na okrog 12 odstotkov), kar se bo pokazalo v obliki demografske krize (Slika 8). Daljše življenje bi morali v Evropi doseči ob vzdržni starostni strukturi prebivalstva, ko delež 65 in več let starih ne bi smel bistveno presežati 20 odstotkov celotnega prebivalstva (Malačič, 2008a).

Prebivalstvo Slovenije se je pričelo starati na prehodu iz 19. v 20. stoletje. Ta trditev sloni na podatkih o rodnosti, ki se je začela zniževati po letu 1890 in o deležu mladih. Delež mladih, edini kazalnik starostne sestave prebivalstva je leta 1869 znašal 33%, leta 1910 35% (pomlajevanje prebivalstva), odtlej pa se neprestano znižuje. Leta 2006 so mladi predstavljali le še 14% prebivalstva Slovenije (Hlebec, 2009, str. 22).

Delež starih je do srede sedemdesetih let 20. stoletja naraščal počasi, od takrat dalje, ko je pričakovano trajanje življenja ob rojstvu preseglo starost 70 let in so se letni kazalniki rodnosti spustili pod raven potrebno za obnavljanje prebivalstva, pa narašča vedno hitreje. Leta 2003 je bil delež starih že višji od deleža mladih. Razlika se odtlej povečuje (Hlebec, 2009, str. 22).

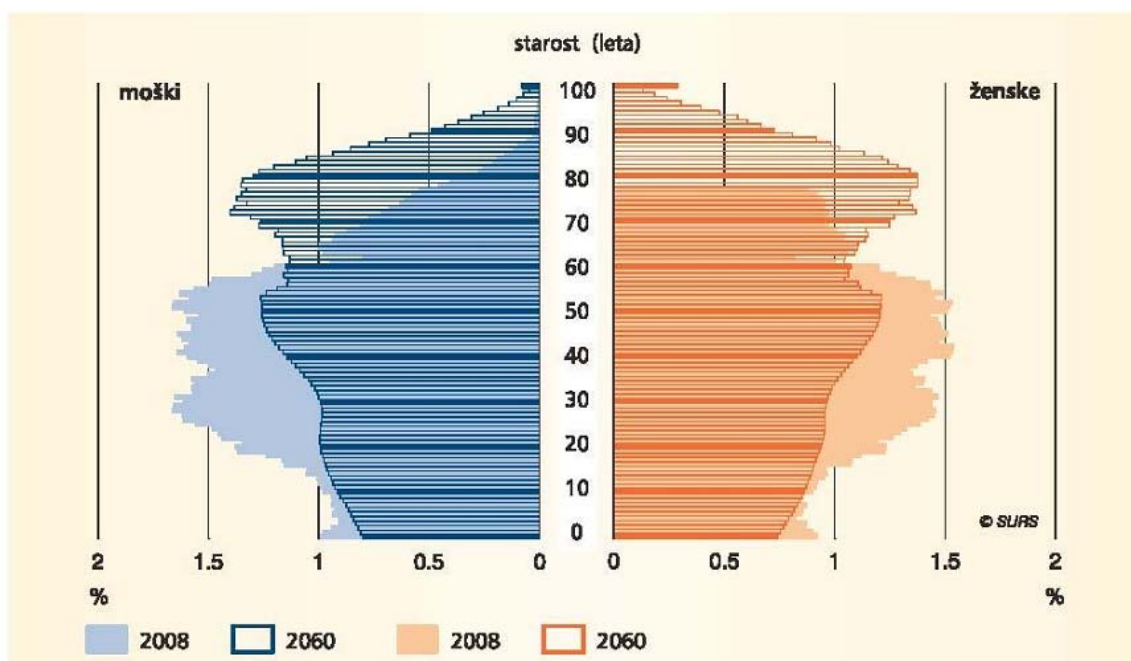
Naslednje pomembno obdobje v procesu staranja prebivalstva predstavljajo prva leta 21. stoletja. Leta 2000 se je začel zniževati delež žensk v rodni dobi, leta 2007 se je pričel zniževati delež prebivalstva starega 15-64 let in leta 2005 se je pričel povečevati koeficient (skupne) starostne odvisnosti. Vrednost slednjega je bila leta 1910 dobrih 70% kar pomeni, da je v povprečju ena delovno sposobna oseba skrbel za 0,7 delovno nesposobne osebe. To

razmerje se je odtelej zmanjševalo in v začetku 21. stoletja doseglo najnižjo vrednost 0,42 (42%). Šele okrog leta 2040 bo to razmerje ponovno tako, kot je bilo leta 1910. Iz povedanega sledi, da je bilo 20. stoletje glede razmerja med delovno sposobnim in delovno nesposobnim prebivalstvom izredno ugodno, verjetno tudi enkratno (Hlebec, 2009, str. 22).

Po statističnih podatkih SURS in EUROSTAT so demografske napovedi staranja prebivalstva za Slovenijo za prihodnje obdobje petdesetih let razmeroma neugodne. Trend staranja prebivalstva naj bi bil v Sloveniji še izrazitejši kot v nekaterih drugih evropskih državah. Število starejših od 65 let naj bi se iz leta 2008 povečalo iz 325.000 na 589.900 v letu 2060, kar bo predstavljalo 33,4% vseh prebivalcev. Število starejših od 80 let naj bi se v istem obdobju iz 71.200 povečalo na kar 249.500, kar bo predstavljalo 14,1 % vseh prebivalcev. Koeficient starostne odvisnosti starih⁴ se bo iz 23,0 % v letu 2008 povečal kar na 62,2 % leta 2060. V zadnji 30 letih pa smo priča velikemu povečanju pričakovane življenjske dobe moškega za več kot 8 let in 2 meseca na 75 let, za žensko pa za več kot 7 let in 8 mesecev na 82 let in 3 mesece⁵ (MDDSZ, 2009).

Slika 9, ki nam ponazarja starostno strukturo prebivalstva v letih 2008 in 2060, lepo prikazuje kako zelo se bo povečal delež starejših v strukturi celotnega prebivalstva Slovenije. Težišče prebivalstva se bo iz mlajših v prihodnosti začelo močno pomikati proti starejših.

Slika 9: Prebivalstvo Slovenije po starosti in spolu za leti 2008 in 2060

Vir: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2009.

⁴ Kaže obremenjenost, delovno sposobnih prebivalcev z »vzdrževanjem« starejših.

⁵ Podatki so za leto 2006.

3.3 Slovenija v 21. stoletju

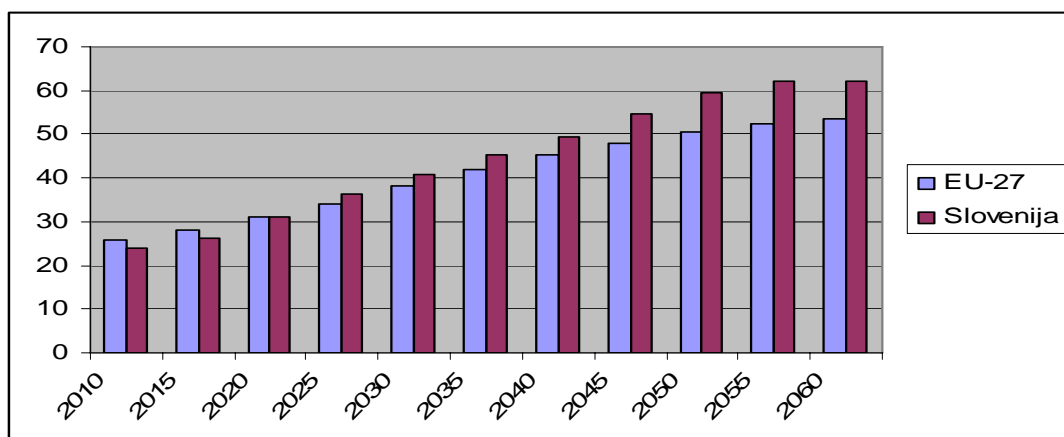
Staranje prebivalstva se bo v 21. stoletju še nadaljevalo. O tem lahko sklepamo že samo na osnovi sedanje starostne sestave prebivalstva, prepričajo pa nas projekcije prebivalstva⁶.

Prebivalstvo Slovenije je v 20. stoletju počasi naraščalo in sredi leta 2005 prvič preseгло vrednost dveh milijonov. Če bo prišlo do uresničitve hipotez vključenih v projekcije, bo število prebivalstva v Sloveniji le še nekaj časa višje od dveh milijonov, nato pa se bo začelo zmanjševati. Slovenija bo imela leta 2060 toliko prebivalcev kot v sedemdesetih letih 20. stoletja, če bo število prebivalstva Slovenije sledilo konvergenčnim variantam projekcij. Med njimi bo 10,7% tujcev, medtem ko jih je sedaj 2% (Hlebec, 2009, str. 38).

Velik negativni selitveni prirast, kasneje pa tudi vedno manjši naravni prirast sta vzroka za počasno naraščanje števila prebivalcev Slovenije v 20. stoletju. Od leta 1996 dalje prebivalstvo Slovenije narašča le še zaradi selitvenega prirasta. Tudi v prihodnje bo naravni prirast še naprej negativen. Presežek števila umrlih nad številom živorojenih bo vedno večji: po konvergenčni varianti bi leta 2060 umrlo dvakrat več ljudi kot bi se rodilo otrok. Če ne bi bilo pozitivnega selitvenega prirasta, pa celo trikrat več. Po konvergenčni varianti se bo število rojstev pričelo zniževati že v nekaj letih (Hlebec, 2009, str. 38).

Koeficient skupne starostne odvisnosti (Slika 10) se je skozi 20. stoletje zniževal, medtem ko v prihodnosti pričakujejo njegovo povečevanje. Glede na konvergenčno varianto bo leta 2040 ponovno dosegel vrednost, kakršno je imel leta 1910. S tem se obdobje ugodnega razmerja med delovno nesposobnim in delovno sposobnim prebivalstvom končuje (Hlebec, 2009, str. 39).

Slika 10: Gibanje vrednosti koeficienta starostne odvisnosti v Sloveniji in EU, 2010 – 2060

Vir: Eurostat, b.l.

⁶ Izraz projekcija prebivalstva pomeni izračun prihodnjega števila in značilnosti prebivalstva, ki je zasnovan na hipotezah o bodočem razvoju rodnosti, umrljivosti in selivnosti.

Kljub temu da staranje prebivalstva poteka že veliko časa, se bo nadaljevalo tudi v prihodnjih letih. Zato je nujno, da se družba nauči, kako se prilagajati starostni sestavi prebivalstva ki je v nenehnem spreminjanju, kajti le tako se bo mogoče izogniti posledicam, ki jih le ta prinaša. Velikokrat le-te spoznamo takrat, ko že nastopijo in z njimi tudi finančne težave.

EU in Slovenija se soočata z demografskimi spremembami brez primere, ki bodo imele ogromen vpliv na celotno družbo. Posledice demografskega razvoja in še posebno staranja prebivalstva se bodo kazale pri delu, transferjih med generacijami, zdravju in blaginji starejših, pri pokojninah, privatnem bogastvu,... Vidne bodo na različnih ravneh in v različnih oblikah. Sorodstveni odnosi so se v zadnjih desetletjih v razvitem svetu spremenili. Še nikoli ni bilo toliko razširjenih družin, kjer bi bilo toliko primerov s štirimi in izjemoma celo petimi rodovi, ki bi živeli istočasno. Hkrati pa so zaradi nizke rodnosti otroci obkroženi z velikim številom odraslih in starih oseb. Posledice staranja prebivalstva, če si jih ogledamo podrobneje, lahko razdelimo na demografske, ekonomske, socialne, psihološke, kulturne, institucionalne, politične in še kakšne. Velike posledice staranja lahko pričakujemo na področju javnih financ in solidarnosti med generacijami. Zelo verjetno se bosta Slovenija in EU v prihodnje lažje spopadali s problemi, povezanimi z vse manjšim delovnim kontingentom prebivalstva, kot pa s tistimi, ki bodo nastajali pri zagotavljanju primernih sredstev za naraščajoče število starejših, za katere bo treba zagotoviti pokojnine, zdravstveno varstvo in dolgotrajno oskrbo (Malačič, 2008a).

4 POSLEDICE STARANJA

Po mnenju Malačiča (2008b) bi lahko demografske spremembe primerjali z gibanjem velike preoceanske ladje, saj so počasne in dolgotrajne. Ko pa do njih pride, jih v kratkem času prav tako ni mogoče spremeniti. Na kratki rok se morajo ljudje in širše družbene skupnosti tem spremembam preprosto prilagajati. To velja tudi za staranje prebivalstva. Moderne razvite družbe se s tem niso veliko ukvarjale. Zanimarjanje demografskih sprememb je bilo prisotno v Sloveniji in Evropi še v času zadnjih desetletij prejšnjega stoletja, ko se je rodost na naši celini spustila že daleč pod raven enostavnega obnavljanja.

Demografske, ekonomske in socialne spremembe bodo v roku 50-ih let vplivale na pokojninski sistem v več smereh. Za razvijajoče se države se pričakuje da se bodo soočile z hitro rastjo prebivalstva v nasprotju z razvitimi državami, katere se bodo soočile z povečanjem številom prebivalstva starega 65 let in več. To pomeni da bo starostna stopnja odvisnosti naraščala. Kakorkoli, starostna struktura ne pove vsega: veliko bo odvisno od stopnje zaposlenosti v različnih državah in zlasti od stopnje zaposlenosti starejših delavcev. Višje stopnje zaposlenosti bodo imele pozitiven učinek na mero ekonomske odvisnosti upokojencev.

Stopnja zaposlenosti igra pomembno vlogo pri obvladovanju finančnih posledic staranja naše družbe v zvezi s pokojninami. Vendar njeno povečanje ne bo rešilo vseh problemov, ki se pojavijo zaradi staranja prebivalstva. Pri spopadanju s posledicami staranja prebivalstva je pomembno oblikovanje pokojninskih sistemov. Politika pokojninskih reform se razlikuje od države do države: določene so v zvezi s tem kako so izdelani sistemi, s politiko zamisli vlad in socialnih partnerjev ter z ekonomskimi in fiskalnimi viri, ki so na voljo.

Mag. Helena Bešter (2008) poudarja, da posledice staranja prebivalstva lahko ublažimo na treh ravneh, in sicer na ravni države, podjetja in posameznikov. Po njenem mnenju sta pomembna hiter odziv in aktivno reševanje vprašanj, povezanih s staranjem prebivalstva. Država je s tem namenom vzpostavila drugi in tretji pokojninski steber ter omogočila varčevanje v obliki dodatnega pokojninskega zavarovanja, ki prinaša posameznikom in podjetjem davčne ugodnosti. Posamezniki morajo že danes začeti varčevati za starost ter se na ta način spoprijeti z izzivom, ki ga prinaša staranje prebivalstva. Delodajalci so pri tem ne le v pomoč preko varčevanja za starost v kolektivnih oblikah pokojninskega zavarovanja, ampak tudi pri osveščanju zaposlenih o posledicah, ki jih prinaša staranje prebivalstva.

4.1 Vpliv staranja prebivalstva na gospodarstvo

Spremembe starostne strukture prebivalstva in demografski dejavniki, ki jih povzročajo, pomembno vplivajo na gospodarski razvoj in rast proizvodnje. Novejša empirična raziskovanja kažejo, da so ekonomisti ta vpliv zanemarjali in celo podcenjevali, ker ga niso dobro razumeli. Staranje prebivalstva povzroča spremembe razmerij med pomembnimi starostnimi kontingenti in s tem spremembe razmerij med aktivnim in vzdrževanim prebivalstvom (Malačič, 2008b).

Po napovedih iz leta 2006 naj bi se celotno število prebivalstva v EU leta 2060 postopoma zmanjševalo, medtem ko današnje napovedi kažejo drugačno sliko. Celotno prebivalstvo naj bi bilo tolikšno kot je danes, to pa zaradi pozitivnega preobrata v stopnji rodnosti v nekaterih državah članicah in večjih pritokov priseljencev. Kljub temu ne prihaja do bistvenih sprememb v novih demografskih napovedih za strukturo prebivalstva. Te potrjujejo, da bo velikost celotnega prebivalstva v EU do leta 2060 ostala skoraj nespremenjena, le da bo prebivalstvo veliko starejše. Na to kažejo vse daljša pričakovana življenjska doba, nizka stopnja rodnosti ter stalni pritok priseljencev. Razmerje med za delo sposobnimi ljudmi (stari od 15 do 64 let) in ljudmi, stari več kot 65 let, tako ne bo več štiri proti ena, ampak samo dva proti ena. Pričakuje se, da se bo razmerje najbolj zmanjšalo v obdobju 2015–2035, ko se bo upokojevala „baby boom“ generacija. Malo drugače velja za Slovenijo, kjer naj bi se celotno prebivalstvo v prihodnosti postopoma zniževalo, in sicer iz 2034220 prebivalcev v letu 2010 na 1778573 prebivalcev v letu 2060 (Eurostat, Population projections).

Stopnja delovne aktivnosti v celotni EU naj bi se s 70,5% v letu 2004 povišala na 74% v letu 2060, največ pa naj bi se povišala pred letom 2020. V Sloveniji pa naj bi se stopnja delovne

aktivnosti s 71,4% v letu 2007 povišala na 71,6% v letu 2050. Postopoma naj bi se zmanjšala razlika med stopnjo delovne aktivnosti pri moških in stopnjo delovne aktivnosti pri ženskah, najbolj v državah, kjer je sedaj velika. Stopnje zaposlenosti naj bi se v EU povišale s 65,5% v letu 2007 na približno 70% v letu 2060, v Sloveniji pa z 67,8% na 68,6%. Zaradi reform v številnih državah članicah, namenjenih podaljšanju delovnega življenja, naj bi se stopnja zaposlenosti starejših delavcev povečala. Vseeno pa naj bi se zaposlenost v EU na splošno do leta 2060 zmanjšala za približno 19 milijonov ljudi, medtem ko podatki za Slovenijo kažejo zmanjšanje zaposlenosti za okoli 300 tisoč ljudi. Vse višje stopnje delovne aktivnosti v večini držav in vse višje ravni neto priseljevanja v nekaterih bodo zgolj ublažile zmanjšanje zaposlenosti zaradi zmanjšanja števila delovno sposobnega prebivalstva v obdobju 2020–2060 (Komisija Evropskih skupnosti, 2009 & European Commission and the Economic Policy Committee, 2009).

Staranje prebivalstva v Sloveniji bo vplivalo na gospodarsko rast preko pritiska izdatkov na javne finance; vpliva življenjskega cikla na zasebno varčevanje; posledic ponudbe delovne sile (potencialni vpliv na akumulacijo kapitala ima učinek na celotni dejavnik produktivnosti) ter preko vloge vzpostavljanja ravnovesja za obrestne mere, menjalne tečaje ter za vzpostavljanje zunanje ravnovesja (Rede, Domadenik, Ograjenšek; 2008).

Kljub temu, da se zaposlitvena stopnja starejših v Sloveniji počasi povečuje, ostaja nizka zaposlenost starejših eden od glavnih strukturnih problemov na trgu dela. Visok je tudi delež starejših brezposelnih. Nizka zaposlitvena stopnja starejših je v Sloveniji posledica zgodnjega odhoda iz trga dela oziroma predčasnega upokojevanja, ki je bilo značilno za tranzicijsko obdobje slovenskega gospodarstva. Takrat je del aktivne populacije prešel v odkrito brezposelnost in v upokojitev zaradi sprostitve delovnopravne zakonodaje (MDDSZ, 2009).

Zaradi zmanjševanja ponudbe delovne sile pa bo morala biti v prihodnje produktivnost vir gospodarske rasti. Ena od verjetnih domnev je, da se bo rast produktivnosti dela približala 1,75-odstotnemu dolgoročnemu zgodovinskemu povprečju v EU, ki je blizu zelo dolgoročnemu povprečju v Združenih državah. Zato se bo letna povprečna stopnja potencialne rasti BDP zelo zmanjšala. Zmanjševanje števila za delo sposobnega prebivalstva bo zaviralo rast in dohodek na prebivalstva. Prišlo bo tudi do povečanja razlik v stopnjah rasti med državami, in sicer zaradi razlik v demografskih trendih (Komisija Evropskih Skupnosti, 2009).

Oblikovalci politik, se bodo morali, če bodo želeli doseči zadovoljivo ekonomsko rast, soočiti z naslednjimi značilnostmi trga dela in posledicami staranja v Sloveniji (Redek, Domadenik, Ograjenšek, 2008):

- zniževanje populacije in zniževanje števila delovno aktivne populacije, katera lahko ima negativen vpliv na ekonomsko rast;

- naraščanje deleža starejših delavcev v delovno aktivni populaciji, kateri bodo zahtevali znatne spremembe v odnosih delavcev, podjetij in države, v smeri njihovih zaposlitev in vseživljenjskega učenja;
- trenutno nizka zaposlitvena stopnja starejših delavcev in nizka povprečna upokojitvena starost;
- zelo visok in naraščajoč koeficient starostne odvisnosti, kateri bo postal pretežno davčno breme.

Staranje evropskega prebivalstva v prihodnje bo bistveno vplivalo na razmere na trgu dela, saj bodo vsi za delo sposobni ljudje morali delati dalj časa, četudi ne nujno polni delovni čas. Dr. Osveščanje prebivalstva o tej problematiki in spodbujanje investicij v spreminjajoči se trg delovne sile je zato ključnega pomena, s čimer bi se ustvarili ustrezni pogoji za zaposlovanje starejših. Družba se bo morala prilagoditi novim razmeram, bodisi z implementacijo bolj fleksibilnih pokojninskih shem, bodisi s kombinacijo krajšega delovnega časa in pokojnin. Za prihodnost starostnikov v EU je pomembna tudi nova opredelitev pojmov, kot sta delo in upokojitev (EUekspres, 2007).

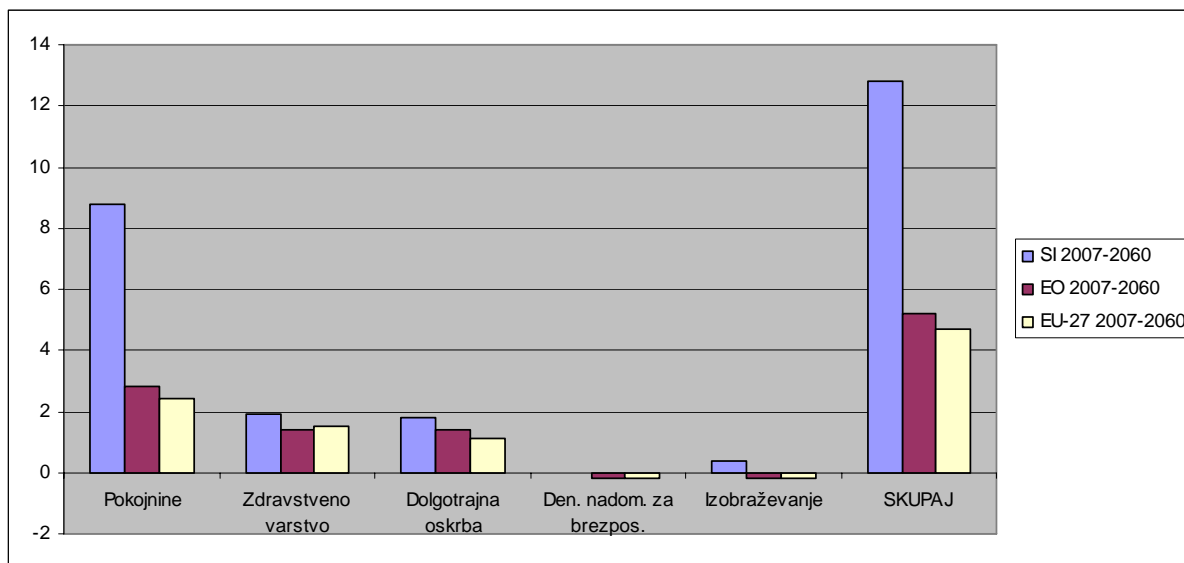
4.2 Vpliv staranja prebivalstva na javne finance

Staranje prebivalstva ima ogromen vpliv na proračun posamezne države. Tako se poveča potreba po javnih transferjih in storitvah, ki so povezanih s starostjo. Po napovedih lahko pričakujemo precejšen fiskalni učinek staranja v skoraj vseh državah članicah, ki bo bolj opazen že v prihodnjem desetletju. S starostjo povezana javna poraba se bo pri sedanjih politikah v povprečju predvidoma povečala za približno 4,75 odstotne točke BDP do leta 2060 v EU in za več kot 5 odstotnih točk v območju evra, to pa zlasti zaradi izdatkov za pokojnine, zdravstveno varstvo in dolgotrajno oskrbo (Komisija Evropske Skupnosti, 2009).

Slika 11 prikazuje povečevanje javnofinančnih izdatkov v naslednjih letih zaradi staranja prebivalstva kot so pokojnine, zdravstveno varstvo ter dolgotrajna oskrba, medtem ko bodo denarna nadomestila za brezposelne ter izobraževanja ostala ali enaka ali se bodo zmanjšala. Glede na primerjavo Slovenije, evroobmočja ter EU-27, se bodo izdatki najbolj povečali v Sloveniji.

Slika 11: Grafični prikaz spremembe javnofinančnih izdatkov zaradi staranja prebivalstva za Slovenijo, EU-27 in evro območje med leti 2007 in 2060 (v odstotnih točkah BDP)

Vir: Komisija Evropskih Skupnosti: Obvladovanje vpliva staranja prebivalstva v EU (Poročilo o staranju prebivalstva 2009), 2009.

Opaziti je mogoče, da se vpliv staranja prebivalstva med državami članicami zelo razlikuje (Komisija Evropske Skupnosti, 2009):

- Javna poraba se bo verjetno znatno povečala (7 odstotnih točk BDP ali več) v devetih državah članicah EU (Luksemburg, Grčija, Slovenija, Ciper, Malta, Nizozemska, Romunija, Španija in Irska). To povečanje bo v nekaterih državah članicah veliko zato, ker je bila izhodiščna raven precej nizka.
- Pri drugi skupini držav – Belgija, Finska, Češka, Litva, Slovaška, Združeno kraljestvo, Nemčija in Madžarska – so stroški staranja manjši, vendar kljub temu visoki (4 do 7 odstotnih točk BDP).
- Zmernejše povečanje, tj. za 4 odstotne točke BDP ali manj, bo v Bolgariji, na Švedskem, Portugalskem, v Avstriji, Franciji, na Danskem, v Italiji, Latviji, Estoniji in na Poljskem. Večina teh držav je izvedla pomembne pokojninske reforme, pri katerih je v več primerih šlo za delni prehod na zasebne pokojninske sheme (Bolgarija, Estonija, Latvija, Poljska in Švedska).

V vseh državah članicah bo moč zaznati zelo močno povečanje javnih izdatkov za pokojnine, zaradi sprememb v demografskih trendih (Vlado Dimovski, Jana Žnidaršič). Slovenija spada med države, pri katerih bo zaznati največje povečanje izdatkov za pokojnine, in sicer je na 5. mestu od 27-ih držav članic. To lahko zaznamo v Tabeli 3, ki se nahaja na strani 22.

Pokojninske reforme, ki so jih sprejele številne države članice, kažejo pozitivne rezultate pri vzdržnosti javnih financ. Zaostritvi pogojev za pridobitev javne pokojnine, predvsem s povišanjem upokojitvene starosti in omejitvijo pravic do predčasne upokojitve so sledile skoraj vse države članice. Za takšne reforme je značilno postopno izvajanje in daljši čas izvajanja. Le te pa prinašajo povečanje stopnje delovne aktivnosti starejših delavcev, kar bi lahko bila posledica tudi močnejše povezanosti med pokojninskimi pravicami in pokojninskimi prispevki ter s tem večje spodbude, da ostanejo na trgu dela. Po mnenju Komisije Evropske Skupnosti (2009, str. 4) bi stopnje zaposlenosti starejših delavcev kljub zdajšnjemu povečanju lahko bile še boljše. Pri starosti 60 let je zaposlenih samo še približno 50 % prebivalcev EU.

Delež javnih pokojnin v celotnem pokojninskem sistemu se z reformami postopoma zmanjšuje. Na podlagi analiz, je mogoče v prihodnosti predvideti znatno zmanjšanje relativnega dohodka upokojencev. Pri ocenjevanju vzdržnosti javnih financ je treba upoštevati tveganje, da nezadostne pokojnine povzročijo nepredviden pritisk za ad hoc⁷ povišanja pokojnin ali večje povpraševanje po drugih ugodnostih, zaradi česar je treba vprašati zadostnih pokojnin in vzdržnosti javnih financ reševati skupaj. Nekaterim državam članicam je v zadnjem času uspelo doseči izboljšanje v smislu primerne prihodnje ravni pokojnin, ne da bi ogrozile finančno vzdržnost (na primer Estonija). Številne države so poleg reform javnih pokojninskih sistemov uvedle sisteme dodatnega pokojninskega zavarovanja. Druge so del prispevkov iz javnih sistemov prenesle na zasebno upravljane obvezne sisteme pokojninskega zavarovanja (Bolgarija, Estonija, Latvija, Madžarska, Poljska, Slovaška in Švedska). Delež kapitalsko kritih sistemov se bo, čeprav so trenutno še v fazi uvajanja, v celotnem pokojninskem sistemu v prihodnjih desetletjih zelo povečal. Več držav (na primer Švedska, Danska, Nizozemska, Združeno kraljestvo in Irska) se že pretežno zanaša na zasebne poklicne pokojnine, nekatere med njimi pa nameravajo dodatno povečati njihovo vlogo (Komisija Evropske Skupnosti, 2009).

Kot sem že omenila, bo imela starajoča se populacija vpliv na socialno zaščito in javne finance. Iz tabele 4 je dobro razvidno, da se bodo javnofinančni izdatki zaradi staranja prebivalstva do leta 2060 še povečali. Na podlagi trenutnih politik, bo staranje vodilo do precejšnjih pritiskov na javno porabo. Proračunski primanjkljaj te vrste bi lahko ogrozil prihodnje ravnovesje pokojninskih sistemov in sistemov socialne zaščite na splošno, in morda celo možnost za gospodarsko rast ali delovanje enotne valute. Vlade EU so že začele ukrepati, zlasti na področju pokojninskih sistemov ali modernizacije sistemov socialne zaščite. Bolje prilagojene zdravstvene storitve in preventivni pristop k kroničnim boleznim, bi končno lahko pripeljal do zmanjšanja javne porabe za zdravstvo in odvisnosti od oskrbe za polovico.

Vpliv priseljencev na staranje prebivalstva v EU je odvisen od njihovega vključevanja v zakonito gospodarstvo. zmanjšanju vpliva finančnih posledic staranja prebivalstva, lahko

---

⁷ Rešitev, ki je specifična za to nalogo ali problem, se je ne da posplošiti in je neuporabna za druge namene.

začasno pripeljejo migracije v primeru, ko zakonito zaposleni migranti plačujejo prispevke v javni pokojninski sistem. Sčasoma pa se bo povečalo število zaposlenih migrantov, ki bodo uveljavljali lastne pokojninske pravice.

Obstaja tveganje, da bi skupna javna poraba v mnogo državah postala previsoka ter s tem ogrozila prihodnje ravnovesje pokojninskih sistemov in splošne socialne zaščite. Če bi dopustili, da javna poraba, povezana s staranjem prebivalstva, tako ustvarja proračunski primanjkljaj, bi to povzročilo nevzdržno zadolževanje. Ti rezultati bi ovirali možnost gospodarske rasti, ogrozili delovanje enotne valute ter pozneje ogrozili pokojnine in zdravstvene storitve z obsežnimi neugodnimi posledicami za dobro počutje upokojencev in davkoplačevalcev.

Ravnovesje javnih financ bo odvisno od dobro načrtovanih oziroma zasnovanih pokojninskih sistemov. Izseljevanje v EU lahko pomeni za izvirne države korist, predvsem zaradi zmanjšanje pritiskov na trg dela, prenosa sredstev in prispevka migrantov, ki se v državo vračajo s strokovnim znanjem in kapitalom, lahko pa predstavlja negativen vpliv na gospodarstvo s tem, ko se izseli velik delež izobraženih mladih ljudi in tako povzroči »beg možganov«.

Tabela 3: Javnofinančni izdatki zaradi staranja prebivalstva, v obdobju 2007–2060, v odstotnih točkah BDP

	Pokojnine		Zdravstveno varstvo		Dolgotrajna oskrba		Den. nad. za brezpos.		Izobraževanje		Skupaj		
	Stopnja	Sprememba	Stopnja	Sprememba	Stopnja	Sprememba	Stopnja	Sprememba	Stopnja	Sprememba	Stopnja	Sprememba	
	2007	2007-2060	2007	2007-2060	2007	2007-2060	2007	2007-2060	2007	2007-2060	2007	2007-2060	
BE	10,0	4,8	7,6	1,2	1,5	1,4	1,9	-0,4	5,5	0,0	26,5	6,9	BE
BG	8,3	3,0	4,7	0,7	0,2	0,2	0,1	0,0	3,3	-0,2	16,6	3,7	BG
CZ	7,8	3,3	6,2	2,2	0,2	0,4	0,1	0,0	3,5	-0,3	17,9	5,5	CZ
DK	9,1	0,1	5,9	1,0	1,7	1,5	1,0	-0,2	7,1	0,2	24,8	2,6	DK
DE	10,4	2,3	7,4	1,8	0,9	1,4	0,9	-0,3	3,9	-0,4	23,6	4,8	DE
EE	5,6	-0,7	4,9	1,2	0,1	0,1	0,1	0,0	3,7	-0,2	14,3	0,4	EE
IE	5,2	6,1	5,8	1,8	0,8	1,3	0,8	0,1	4,5	-0,3	17,2	8,9	IE
GR	11,7	12,4	5,0	1,4	1,4	2,2	0,3	-0,1	3,7	0,0	22,1	15,9	GR
ES	8,4	6,7	5,5	1,6	0,5	0,9	1,3	-0,4	3,5	0,1	19,3	9,0	ES
FR	13,0	1,0	8,1	1,2	1,4	0,8	1,2	-0,3	4,7	0,0	28,4	2,7	FR
IT	14,0	-0,4	5,9	1,1	1,7	1,3	0,4	0,0	4,1	-0,3	26,0	1,6	IT
CY	6,3	11,4	2,7	0,6	0,0	0,0	0,3	-0,1	6,1	-1,2	15,4	10,8	CY
LV	5,4	-0,4	3,5	0,6	0,4	0,5	0,2	0,0	3,7	-0,3	13,2	0,4	LV
LT	6,8	4,6	4,5	1,1	0,5	0,6	0,1	0,0	4,0	-0,9	15,8	5,4	LT
LU	8,7	15,2	5,8	1,2	1,4	2,0	0,4	0,0	3,8	-0,5	20,0	18,0	LU
HU	10,9	3,0	5,8	1,3	0,3	0,4	0,3	-0,1	4,4	-0,4	21,6	4,1	HU
MT	7,2	6,2	4,7	3,3	1,0	1,6	0,4	0,0	5,0	-1,0	18,2	10,2	MT
NL	6,6	4,0	4,8	1,0	3,4	4,7	1,1	-0,1	4,6	-0,2	20,5	9,4	NL
AT	12,8	0,9	6,5	1,5	1,3	1,2	0,7	0,0	4,8	-0,5	26,0	3,1	AT
PL	11,6	-2,8	4,0	1,0	0,4	0,7	0,1	-0,1	4,4	-1,2	20,5	-2,4	PL
PT	11,4	2,1	7,2	1,9	0,1	0,1	1,2	-0,4	4,6	-0,3	24,5	3,4	PT
RO	6,6	9,2	3,5	1,4	0,0	0,0	0,2	0,0	2,8	-0,5	13,1	10,1	RO
SI	9,9	8,8	6,6	1,9	1,1	1,8	0,2	0,0	5,1	0,4	22,9	12,8	SI
SK	6,8	3,4	5,0	2,3	0,2	0,4	0,1	-0,1	3,1	-0,8	15,2	5,2	SK
FI	10,0	3,3	5,5	1,0	1,8	2,6	1,2	-0,2	5,7	-0,3	24,2	6,3	FI
SE	9,5	-0,1	7,2	0,8	3,5	2,3	0,9	-0,1	6,0	-0,3	27,2	2,6	SE
UK	6,6	2,7	7,5	1,9	0,8	0,5	0,2	0,0	3,8	-0,1	18,9	5,1	UK
EO	11,1	2,8	6,7	1,4	1,3	1,4	1,0	-0,2	4,2	-0,2	24,3	5,2	EO
EU-27	10,2	2,4	6,7	1,5	1,2	1,1	0,8	-0,2	4,3	-0,2	23,1	4,7	EU-27
EU-15	10,2	2,4	6,9	1,5	1,3	1,2	0,8	-0,2	4,3	-0,1	23,5	4,8	EU-15
EU-10	9,7	1,0	4,9	1,4	0,4	0,6	0,2	0,0	4,2	-0,8	19,2	2,1	EU-10
EU-25	10,2	2,3	6,8	1,5	1,2	1,2	0,8	-0,2	4,3	-0,2	23,3	4,7	EU-25

Vir: Komisija Evropskih Skupnosti: Obvladovanje vpliva staranja prebivalstva v EU (Poročilo o staranju prebivalstva 2009), 2009, tabela 2.

4.3 Odgovor na demografski izziv

V sedanjem kritičnem času, ko je gospodarska dejavnosti zelo zmanjšana in prihodnje možnosti zelo negotove, je sposobnost Evrope, da se hitro reši iz recesije in se sooči z izzivi staranja prebivalstva, zelo odvisna od tega, kako bo ukrepe, sprejete v podporo obnovi, povezala z dolgoročnejsimi strukturnimi reformami. Ciljno usmerjeni in dobro usklajeni politični odzivi, kot je poudarjeno v evropskem načrtu za oživitev gospodarstva, naj bi spodbujali „pametne“ naložbe, tj. naložbe v prave spretnosti in znanja, energijsko učinkovitost, iste tehnologije, infrastrukturo in v povezave za spodbujanje učinkovitosti in inovacije, s čimer se bo povečal potencial Evrope za rast.

Glavna prednostna naloga mora nedvomno biti izvajanje evropskega narta za oživitev gospodarstva, da se zagotovi, da EU zaradi finančne krize in recesije ne bo imela trajno nizke rasti pri zaposlovanju in produktivnosti dela, kar bi vplivalo tudi na njeno sposobnost za obvladanje posledic staranja prebivalstva.

Evropski svet v Stockholmu je leta 2001 določil strategijo za reševanje gospodarskih in proračunskih izzivov zaradi staranja prebivalstva, ki temelji na treh točkah: hitrem zmanjšanju dolga; dvigu stopenj zaposlenosti in produktivnosti; reformi pokojninskega sistema, sistema zdravstvenega varstva in sistema dolgotrajne oskrbe. Ta strategija in pet političnih ciljev, ki jih je Komisija Evropske Skupnosti opredelila v sporočilu iz oktobra 2006 o demografski prihodnosti Evrope, so še vedno veljavna dolgoročna politična strategija.

Ti cilji so bili:

1. Evropa, ki spodbuja obnavljanje prebivalstva (Komisija Evropskih Skupnosti, 2006, str. 7)

Države članice Evropske unije lahko preprečijo zmanjševanje prebivalstva ali se odzovejo na padeč rodnosti, ki je v nekaterih državah zaskrbljujoč.

Zadnje analize padca rodnosti razen tega poudarjajo precejšen vpliv višje starosti žensk ob prvem porodu. Iz teh analiz se lahko sklepa, da je treba več pozornosti nameniti zmanjševanju negotovosti, ki spremlja vstop mladih odraslih na trg dela, ter splošnemu izboljšanju njihovih življenjskih razmer. Zato je treba reševati težave v zvezi z dostopom do stanovanj, lažjim dostopom do ugodnejših in kakovostnih storitev za varstvo otrok ter, bolj splošno, izboljšati usklajevanje med različnimi deli vsakdanjega življenja s prilagodljivimi oblikami dela in novimi tehnološkimi možnostmi.

Solidarnost med generacijami bi bila lahko ogrožena, če bi starajoče se prebivalstvo morali podpirati mlajši prebivalci, katerih število in gospodarska moč se zmanjšujeta. Izboljšanje teh razmer je prednostna naloga nove zveze med generacijami.

2. Evropa, ki spodbuja zaposlovanje: več delovnih mest ter daljše in kakovostno aktivno življenje (Komisija Evropskih Skupnosti, 2006, str. 8 - 9)

Povečanje stopnje zaposlenosti je glavni izziv lizbonske strategije, ki je že dosegla nekatere uspehe. Pri zmanjševanju segmentacije trga dela, nadaljnjem povečevanju stopnje aktivnosti žensk ter izboljšanju učinkovitosti in enakopravnosti v izobraževalnih sistemih bodo potrebna še večja prizadevanja za razširitev pristojnosti in spodbujanje vključevanja novih udeležencev, ki so prizadeti zaradi te delitve trga.

Zaradi staranja prebivalstva pa je treba pozornost nameniti strateškemu pomenu povečanja stopnje zaposlenosti žensk in moških, starejših od 55 let. „Aktivno staranje“ je samo po sebi globalna in trajnostna usmeritev, ki mora razen pokojninskih reform spodbuditi tudi ostale spremljevalne pojave. Načrtovanje dela v starosti bo uspešno, če se ne bo več treba srečevati s predsodki in diskriminacijo, če bo obstajala pripravljenost uresničevanja in ovrednotenja pridobljenih izkušenj, če bo mogoč dostop do sistemov prožne upokojitve ter če bodo delavci telesno in mentalno zdravi in bo mogoče takšno stanje pričakovati tudi v višji starosti.

Povečanje aktivnega prebivalstva bo delno posledica izboljšanja javnega zdravja. Po drugi strani pa bi morali velik vpliv na zdravstvene razmere evropskih državljanov ter s tem tudi na produktivnost pri delu in prihodnje izdatke za zdravstveno varstvo imeti tudi učinkoviti preventivni ukrepi proti debelosti, kajenju, alkoholizmu in duševnim boleznim.

Da delo po šestdesetem letu ne bo več omejeno na ljudi z visokimi prihodki in visokošolskimi diplomami, je treba znižati razlikovanja glede pričakovane življenjske dobe, ki danes pomenijo eno najpomembnejših socialnih neenakosti v zvezi s prihodki in stopnjo izobrazbe. V smislu priložnosti in ne prisile je treba spodbujati tudi udeležbo ljudi, starejših od 65 let, vključno s tistimi, ki so uradno že upokojeni, v gospodarskih in družbenih strukturah.

3. Produktivnejša in učinkovitejša Evropa (Komisija Evropskih Skupnosti, 2006, str. 10)

Tretji odgovor na demografski izziv je izboljšanje produktivnosti evropskih državljanov pri delu. Evropska unija k le temu neposredno prispeva s krepitvijo notranjega trga, izvajanjem pravil o konkurenci, dajanjem prednosti kakovosti zakonodaje, zlasti v zvezi z MSP, ter s politiko socialne kohezije.

Staranje prebivalstva je lahko celo velika priložnost za povečanje konkurenčnosti evropskega gospodarstva. Evropskim gospodarskim akterjem je treba ponuditi najboljše pogoje, da bi izkoristili te možnosti, ki jih nudijo demografske spremembe pri ustvarjanju novih trgov za blago in storitve, prilagojene potrebam starejših strank. To zadeva številna področja, kot so informacijske in komunikacijske tehnologije, finančne storitve, prometna, energetska in turistična infrastruktura ter lokalne storitve, zlasti pa storitve dolgotrajne oskrbe.

4. Evropa, pripravljena na sprejemanje in vključevanje priseljencev (Komisija Evropskih Skupnosti, 2006, str. 10 - 11)

Potrebna je jasnost: v naslednjih 15 do 20 letih bo Evropa še naprej sprejemala veliko število priseljencev. To bo sprva izpolnilo potrebe evropskega trga dela, ki bo moral pritegniti zunanjo kvalificirano delovno silo. Potrebno je organizirati zakonito priseljevanje in ustrezno vključevanje priseljencev, in sicer ob upoštevanju potreb izvornih držav.

Hkrati se do leta 2014 na področju notranje mobilnosti državljanov Skupnosti izvaja prehod k popolni svobodi pretoka delavcev v vseh 27 državah članicah Unije. Ta notranja mobilnost prispeva k uravnoteženosti trgov dela v Evropi in se mora upoštevati pri oblikovanju politik priseljevanja.

5. Evropa in vzdržne javne finance: jamstvo za ustrezno socialno zaščito in enakopravnost generacij (Komisija Evropskih Skupnosti, 2006, str. 11 - 12)

V večini držav članic javne finance v okviru obstoječih politik niso vzdržne. Nujno je trajno prizadevanje za konsolidacijo proračuna. Povišanje stopnje zaposlenosti je učinkovito sredstvo, s katerim lahko vlade povečajo svoje prihodke in se soočijo s porabo, povezano s staranjem prebivalstva, ne da bi povišale davčne stopnje.

Nedavne pokojninske reforme v več državah bodo omogočile občutno zmanjšanje finančnega neravnovesja v pokojninskih sistemih. Vendar bodo v nekaterih državah morda potrebne dodatne reforme, s katerimi se bo mogoče izogniti prezgodnjim odhodom s trga dela, povišati starostno mejo, pri kateri osebe dokončno zaključijo aktivno delo, starejšim ponuditi finančne spodbude, da bodo ostali na trgu dela, ter posameznikom omogočiti, da svoje dohodke dopolnijo z dodatnimi pokojninami, na način, ki bi zagotovil boljše ravnovesje med socialno pomočjo in prispevki posameznika.

Novi izzivi so povezani z razvojem zasebnih prihrankov in naložbenih stebrov. Bistveno je, da se spodbuja učinkovite finančne trge ter pogoje za stabilnost in varnost, ki bi posameznikom omogočali varčevanje in naložbe. Razviti bo treba tudi obveščanje in finančno izobraževanje, da bi se posamezniki lahko prilagodili novim okoliščinam.

SKLEP

Vse bolj se krepi prepričanje, da gre sedanjo krizo razumeti kot znak, da je trend dosedanjega razvoja nevzdržen. Na družbeni ravni obstaja problem v povezavi z demografskimi spremembami, zlasti staranje prebivalstva in spreminjajoča se razmerja med generacijami. Tako se začno pojavljati vprašanja o tem, kako si generacije medsebojno delijo različne vire blaginje in bremena, in to tako na makro ravno, ki zadeva družbeno bogastvo in tudi vzdržnost pokojninskega in zdravstvenega sistema, kot tudi na mikro ravni, v omrežjih socialne opore, kjer si generacije lahko marsikaj izmenjujejo, ali pa tudi ne in kar preučujejo novejša kvalitativne študije.

Na staranje pa ne smemo gledati kot na nekaj negativnega, ampak na to da se s tem podaljšuje življenjska doba posameznikov, in da tako lahko živimo dlje, kot so običajno živeli doslej. S tem pa moramo omogočiti starejšim možnost dostojnega in kakovostnega življenja. Kakovost pa ni odvisna le od primerne delovanja zdravstvenega in pokojninskega sistema, ampak tudi od ustreznih možnosti za dolgotrajno oskrbo, možnosti in spodbud za aktivnost in izobraževanje, dobrih delovnih razmer,... Pri tem pa ne moremo mimo sožitja različnih generacij oziroma medgeneracijskega sožitja, sobivanja ljudi različnih starosti v skupnosti in to tako, da je za vse koristno.

V naslednjih 25 letih bo po nekaterih ocenah število starejših od 60 let naraščalo po 2 milijona letno. Prišlo bo do velikega primanjkljaja delovne sile, njenega uvoza iz držav v razvoju ali pa do gospodarskega nazadovanja.

Če bo Evropa želela rešiti demografske probleme, in to velja tudi za čas kot je danes, čas v katerem je prisotna resna gospodarska in finančna kriza, bo morala ustvariti uspešno in dinamično gospodarstvo. Zaradi tega je potrebno že sedaj sprejeti potrebne ukrepe in zagotoviti hitro obnovo gospodarstvo. Potrebno bo izvajati celovito strategijo za izhod iz krize, ki temelji na strukturnih reformah. Te naj bi predstavljale daljšanje delovnega življenja in povečanje delovne aktivnosti mladih, žensk in starejših delavcev, izvajanje reform davčnih sistemov in sistemov socialnega varstva, izvajanje pokojninskih reform, povečanje učinkovitosti sistemov zdravstvenega varstva in dolgotrajne oskrbe ob hkratnem zagotavljanju potrebnih naložb v izobraževanje, raziskave in otroško varstvo. Pomembna pa je tudi učinkovita integracija migrantov in njihov potomcev ter prihodnji razvoj politike zakonitega priseljevanja. Močno prizadevanje za reforme ni samo gospodarski načrt, ampak tudi načrt, ki bo spodbujal zdravje, izobrazbo in kakovost življenja za trenutne in bodoče generacije.

LITERATURA IN VIRI

1. Bešter, H. (2008, 2. februar). *Ali smo v Sloveniji pripravljeni na izzive, povezane s staranjem prebivalstva – v razmislek zaposlenim in vodstvom podjetij*. Najdeno 18. julija 2010 na spletnem naslovu http://www.kapitalska-druzba.si/pokojninski_sistem/strokovni_prispevki/strokovni_prispevek?aid=188
2. Brejc, M. (2007, december). EUEKSPRES. Bilten predstavništva Evropske komisije v Republiki Sloveniji. *Nova solidarnost med generacijami* (str. 1 – 2). Predstavništvo Evropske komisije v Republiki Sloveniji.
3. Dimovski, V. & Žnidaršič, J. (b.l.). *Ekonomski vidika staranja prebivalstva v Sloveniji: Kako ublažiti posledice s pristopom aktivnega staranja*. Najdeno 6. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://miha.ef.uni-lj.si/_dokumenti3plus2/190022/Ekonomskividikistananja_prebivalstva_2006.pdf
4. Dnevnik.si (5. april 2008). *Staranje prebivalstva je ključni izziv za javne finance članic EU*. Najdeno 4. januarja 2010 na spletnem naslovu <http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/310323>
5. Dnevnik.si (20. februar 2009). *Staranje prebivalstva vztrajno povečuje javne izdatke*. Najdeno 4. januarja 2010 na spletnem naslovu <http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/1042246065>
6. Eurostat. (b.l.) *Statistični podatki*. Najdeno 5. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/population/data/main_tables
7. European Commission (b.l.). *Demographic Change in the EU*. Najdeno 8. januarja 2010 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=502&langId=en>
8. European Commission (DG ECFIN) and the Economic Policy Committee (AWG). (2008). *The 2009 Ageing Report: Underlying Assumptions and Projection Methodologies for the EU-27 Member States (2007 – 2060)*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008
9. European Commission (DG ECFIN) and the Economic Policy Committee (AWG). (2009). *The 2009 Ageing Report: economic and budgetary projections for the EU-27 Member States (2008 – 2060)*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009
10. Hlebec, V. (2009). *Starejši ljudje v družbi sprememb*. M. Šircelj, *Staranje prebivalstva v Sloveniji*. Maribor: Aristej.
11. Kapitalska družba (b.l.). *Redefinicija koncepta staranje in management starostnikov*. Najdeno 9. avgusta 2010 na spletnem naslovu http://www.kapitalska-druzba.si/pokojninski_sistem/raziskave/raziskava_o_odnosu_do_starosti/zbornik/vlado_dimovski

12. Kapitalska družba d.d. (b.l.). *Evropska unija: staranje prebivalstva in EU politika*. Najdeno 4. januarja 2010 na spletnem naslovu http://www.kapitalska-druzba.si/pokojninski_sistem/raziskave/raziskava_o_odnosu_do_starosti/eu_staranje_prebivalstva_in_eu_politika
13. Komisija Evropskih skupnosti (2005, 16. marec). *Zelena knjiga »Odziv na demografske spremembe: nova solidarnost med generacijami«*. Sporočilo Komisije. Bruselj: Komisija Evropskih skupnosti.
14. Komisija Evropskih skupnosti (2006, 12. oktober). *Demografska prihodnost Evrope, kako spremeniti izziv v priložnost*. Sporočilo Komisije. Bruselj: Komisija Evropskih skupnosti.
15. Komisija Evropskih skupnosti (2009, 29. april). *Obvladovanje vpliva staranja prebivalstva v EU (Poročilo o staranju prebivalstva 2009)*. Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in odboru regij. Bruselj: Komisija Evropskih skupnosti.
16. Malačič, J. (2006). *Demografija: teorija, analiza, metode in modeli*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
17. Malačič, J. (1. oktober 2008a). *Demografska prihodnost Slovenije in EU*. Najdeno 22. aprila 2010 na spletnem naslovu http://web.vecer.com/portali/vecer/v1/stolpec650/clanek/clanek_natisni/?kaj=3&id=2008100105365616
18. Malačič, J. (2008b). Staranje slovenskega prebivalstva – gerontološki in geriatrični izzivi. XII. kongres in 144. skupščina slovenskega zdravniškega društva. *Socialnoekonomske posledice staranja prebivalstva*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
19. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (2009, 25. september). *Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji: Varna starost za vse generacije*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
20. Novak, M. (b.l.). *Starost – element družbene marginalizacije*. Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo. Najdeno 4. januarja 2010 na spletnem naslovu http://www2.arnes.si/~ljzotks2/starejsi/gradivo/word/Novak_METLIKA_MARIBOR_Po_vzetek.doc
21. Statistični urad Republike Slovenije. (2008). *Prebivalstvo Slovenije 2006*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
22. Svete, A. (9. april 2008). *Staranje prebivalstva izziv za Slovenijo*. Najdeno 28. decembra 2009 na spletnem naslovu <http://www.predsedovanje.si/Medgeneracijsko-sodelovanje-/Staranje-prebivalstva-izziv-za-Slovenijo.html>
23. Vehovec, M. (2008). New perspectives on a longer working life in Croatia and Slovenia. T. Redek, P. Domadenik & I. Ograjenšek, *Slovenia and the challenge of the ageing population* (str. 65-77). Zagreb: The Institute of Economics.